

↳ Benedek Szabolcs

Pártiskola

Gábor nagy darab, lomha, melák fiú volt, tele jóindulattal, türelemmel és szeretettel. Általában több tárgyból is bukásra állt, persze kegyelemkettesekkel mindig átengedték, a tananyag azonban nehezen fért bele busa fejébe. Pedig sokat olvasott — leginkább sci-fit, de emellett falta a csillagászati szakkönyveket is. Az ő hatására kezdtem én is effélével foglalkozni. Na meg amellet se tudtam csak úgy szó nélkül elmenni, hogy a tévében többször bemondták, hogy egy szovjet belföldi utasszállító repülőgépet idegen égi jármű követett, ami olyan erős fényeket bocsátott ki, hogy amikor a sötét éjszakában lefelé irányította reflektorait, az utasszállítón ülők nappali megvilágításban látták a több ezer méter mélységben lévő erdőket. Rádásképpen akkortájt vetítették az *Ufó Arizonában* című amerikai filmet, amit én kikerekedett szemekkel, a székre süssedve néztem végig, és hetekre, sőt talán hónapokra a hatása alá kerültem. Onnantól fogva én is sci-fiket és csillagászati szakirodalmat kölcsönöztem a könyvtárból. Becsülettel át is rágtam magam mindegyikén. Gáborral leginkább azokban a végtelenné tűnő percekben osztottuk meg egymással olvasmányélményeinket, amikor a pályaudvaron az ő buszára vártunk.

A folyó túlsó partján laktak, egy árnyas liget kellős közepén, a pártiskolaként ismert modern és elegáns épületben, ami számomra mindig is leginkább üdülőnek tűnt, dacára annak, hogy a bejárat fölött, a homlokzaton ott ékeskedett a felirat: „A Magyar Szocialista Munkáspárt Kihelyezett Oktatási Tagozata”. Nagyon szép hely volt. Mindenfelé égig érő jegenyefák susogtak, az udvaron szalonnasütő és tenispálya, kicsit arrébb, a gáton túl, a stégen horgászni és fürödni lehetett, de a házon belül is minden ragyogott a rendtől és a tisztaságtól. Gáborék szülei voltak az intézmény gondnokai. Barátságunk elmélyültével egyre gyakrabban töltöttem náluk a szombat délutánokat, dacára annak, hogy elég messze laktak: a busz végigtekergőzött az egész városon, és még a ligetben is jó darabon ment, mire odaért.

Gábor nagymamája újságokat árult egy belvárosi bódében. Emiatt nagyon irigyeltem Gábort, neki ugyanis így rendre megvoltak azok, amik nekem nem. A legjobban a *Robur* című, negyedévente kiadott, és úgymond az ifjúságnak szóló sci-fi antológiára fáj a fogam. Olyan ritkaságok jelentek meg benne, mint Sir Arthur Conan Doyle-tól *Az elveszett világ*, vagy Isaac Asimovtól az *Én, a robot*. Szerencsére miután kiolvasta, Gábor minden egyes számot jó szívvel kölcsönadott nekem, így legfőképpen a birtoklásról maradtam le, az élményekről nem. A közös olvasmányok pedig rendre újabb és újabb muníciókat nyújtottak a szombat délutáni beszélgetéseinkhez.

Planéták, asztronauták, ufonauták, csillag- és naprendszerek, ikerholdak, kettős csillag, abszolút zéró, keringési idő, aszteroidaöv, fekete lyuk, fénysebesség, harmadik típusú találkozások, kozmikus magány... Komoly, fontoskodó és értő arccal ejtettük ki ezeket a szavakat. Az ufókon túl élénk figyelemmel kísértük az űrkutatásról szóló legfrissebb híreket is, és amikor útnak indultak az első amerikai űrrepülőgépek, meg voltunk győződve arról, hogy a mi jövőnk már nem csupán erre a bolygóra koncentrálódik.

— A Holdon fogunk nyaralni — jelentette ki magabiztosan Gábor, mire én rátromfoltam:

— Ugyan már! A Holdon semmi érdekes nincs. Rádásul addigra meg fogjuk unni, úgy ismerjük majd, mint a tenyerünket. Nyaralni a Marsra járunk. De az is lehet, hogy egy ottani kolóniában fogunk lakni.

— Vagy a Vénuszon — tette hozzá bólogatva Gábor, s rögtön elmélyült diskurzusba kezdünk arról, hogy melyik planétán érdemes emberi telepet kialakítani.

Azokat a terveimet, amelyek kivitelezésére a panelrengeteg alkalmatlannak bizonyult, Gábor valósította meg a pártiskolán. Amikor például az űrrakéták működését igyekeztünk modellezni, az én elképzelésem szerint építette meg deszkadarabból és néhány szögéből a kilövőszerkezetet. Csak rá kellett ütni egy bottal a százas szögekre támaszkodó szódászfionpatronra, az ilyen módon rácsúszott a hegyével fölfelé bevert másik szögre, és a robannásszerűen kilövellő szén-dioxid százméteres magasságba röpítette az ujjnyi fémhengert. Legalábbis Gábor elmondása szerint, a hétköznapi sikeres kísérletek után ugyanis szombat délután már nem tudta megismételni a produkciót, lévén, hogy addigra a gondnoki lakásban föllehető összes patron az égből lódózta, a szülei pedig elrejtették előle a következő dobozt.

Egy másik alkalommal a kéményseprőlétrán fölkapaszkodtunk a pártiskola lapos tetejére, ahonnét pompás kilátás nyílt nem csupán a liget többi részére, hanem a gáton túl hullámzó folyóra, valamint a szemközti parton lustán elnyúló városra is. Mi azonban nem a látványban gyönyörködtünk: azt terveztük, hol alakíthatnánk ki a saját obszervatóriumunkat. Miután tüzetesen megvizsgáltam a helyszínt, a pártiskola tetejét alkalmasnak találtam erre, már csupán távcsövet kellett hozzá eszközölni — persze, itt is szigorúan a szaknyelvet használtuk, és azt mondtuk, hogy refraktor. Megint csak Gábor lépett a tettek mezejére: vásároltatott a szüleivel egy keletnémet gyártmányú összeszerelhető csillagászati látcsövet. Sajnos állványt nem adtak hozzá, ám Tibi bácsi, Gábor édesapja ezt is megoldotta: a pártiskola pincéjében, a limlomok között talált hozzá pár rozsdás vasrudat. Igaz, hogy az ekképpen összetakolt szerkezet esztétikailag súlyos fogyatékoságokkal bírt, de ez volt a legkevesebb.

A nagyobb problémát az jelentette, hogy a mellékelt, gyönyörű égi fotókkal telítődött leírás dacára semmit nem lehetett a látcsóval látni. Legalábbis nekem nem sikerült. Ugyanis hogy ne maradjak el Gábor eredményei mögött, lépnem kellett: addig

rágtam anyámék fülét, míg végül ők is vettek egy ugyanolyan szettet. Természetesen az első este kipróbáltam — késő ős volt, korán sötétedett, vacsora után már az erkélyen álltam, hogy föl-szereljem a korlátra az álmaim beteljesülését szimbolizáló saját csillagászati látcsöveget. Annyira remegett az izgalomtól a kezem, hogy erősen fognom kellett a műszert, nehogy tragikus véget érjen (öt emeletnyi zuhanás után) a járda betonján. Aztán amikor az utolsó csavart is kellően feszesnek találtam, a Holdra irányítottam, és belenéztem.

A nagy feketeségen kívül a távcső semmit nem mutatott.

Nem estem kétségbe, hiszen egy tudós ember nem adhatja föl mindjárt az első kísérlet kudarca után. A kis keresőgukkerben tökéletesen látszott a telihold, magának a látcsőnek — a refraktornak — a lencséi azonban üresen ásítóztak. A nézőkéhez tapasztottam az arcom, majd elkezdtem a szerkezetet mozgatni. Ez már hozott némi eredményt: időnként átvillant a látótéren egy nagy sárga valami, amiről azt föltételeztem, hogy a Hold. Hosszú percek teltek el, mikorra sikerült az objektumot, ha némi remegéssel is, de képbe fognom, ám minden erőfeszitésem dacára a nagy sárga világító palacsintában nem rajzolódtak ki a völgyek és a kráterek.

Másnap az iskolában nagyképpen bejelentettem Gábornak, hogy előző este a Holddal kapcsolatban végeztem megfigyeléseket. Gábor értőn bólintott, és elmesélte, hogy ő pedig azt a nagy, fényes csillagot vette górcső alá, ami elsőként bukkant föl, röviddel besötétedés után.

— A Vénuszt? — kérdeztem fölényes, de atyáskodó hangon.

— Igen, azt — vágta rá Gábor lelkesen.

Természetesen nekem is az lett a következő megfigyelésem tárgya. Sokkal nehezebb dolgom volt vele, mint a Holddal, ugyanis még kevésbé akart a távcső látóterébe kerülni, és mire nagy ritkán mégis beleakadt, nem láttam belőle többet, mint egy megtörtén csillogó, elmosódott fénypacát — ugyanolyan, mint amikor szemüveg nélkül, rövidlátón pislogva néztem a csillagokra.

Hogy Gábor konkrétan mire ment a pártiskola lapos tetején működő obszervatóriummal, arra soha nem derült fény. Nem libbentettem föl a fátylat a kudarcaimról, pedig hiába raktam össze újra és újra, többféle módon is a látcsövet, nem sikerült a pacákon túllépnem vele. A sikertelenségtől és a megszegyenüléstől való dölyfös félelmem azonban nem engedte, hogy ezt Gábornak eláruljam, és egyben megtudakoljam tőle, hogy esetleg én csinálom valamit rosszul, vagy netán a birtokomban lévő szett hiányos vagy hibás. Egy idő után nem is éreztem a dolgot kudarcosnak. Estéknként vadásztam a lencse látóterébe kerülő elmosódott fényes foltok után, és minden egyes találatot úgy könyveltem el, hogy megfigyeltem egy csillagot. Hogy miként, az nem érdekelt. Már merészebb álmokat szövögettem: előbb az Orion-ködöt, azután a legendás galaxist, a sci-fi regények gyakori helyszínét, az Androméda-ködöt szándékoztam megkeresni. Azzal persze nem számoltam, hogy a városi fények között ez lényegében képtelenség. A cél volt a fontos, és annak tudata, hogy mire készülök.

A kis keresőgukker ugyanakkor egy dologra alkalmasnak bizonyult: leszerelhettem a távcsőről és bevihettem az iskolába, ahol azon keresztül nézhettem a táblát. Az addigra már kiderült, hogy erősen rövidlátó vagyok, szemüveget azonban továbbra sem voltam hajlandó a lakásunkon kívül hordani. Ez a kis gukker viszont elfért a tenyeremben, odatarthattam a szemem elé, és legalább egy-egy pillantás erejéig fölmérhettem, hogy mit kéne a táblán látnom. Sajnos, nem sikerült észrevétlenül csinálnom, a tanárok kiszúrták, és rám szóltak, hogy mivel szórakozom. Tartottam attól, hogy elszedik tőlem, úgyhogy pár nap kísérletezés után inkább otthon hagytam a gukkert.

A többiek, az osztálytársak tudtak közös szenvedélyünkről, hiszen gyakran direkt az ő fülük hallatára tárgyaltuk meg a világegyetem fejlődéstörténetét, mint ahogy abbéli meggyőződésünket sem rejtettük elöttük véka alá, hogy most, hogy az amerikaiak megcsinálták az űrrepülőgépet, a szovjetek is hamarosan kirukkolnak valami hasonlóval, onnantól pedig nincs megállás, néhány éven belül megvetjük a lábunkat a Marson, megkezdődik a Naprendszer gyarmatosítása, azután az emberiség kilép a végtelen kozmoszba, és csatlakozik azon intelligens fajok táborához, amelyek úgy utazgatnak keresztül-kasul a világegyetemben, ahogyan mifelénk a nagymamához szokás. Azt is előszeretettel fejtegettem — nem számított, hogy Gábor már hallotta, a lényeg, hogy a többiek is hallják —, hogy ostobaság az efféle témákkal foglalkozó regényeket tudományos-fantasztikus irodalomnak nevezni, hiszen például amit Arthur C. Clarke megírt az *Első* és a *Második Űrodüsszeiában*, túl azon, hogy tudományos, teljességgel magától értetődő és logikus dolog: az űrkutatás akkora léptekkel halad előre, hogy mikorra mi felnőttek leszünk, már nem csupán ez az egy bolygó lesz az emberiség hazája, hanem a szomszédos planétákon is kolóniák fognak élni — könnyen lehet, hogy mi is ezek egyikében múlatjuk majd a csillagidőt. Ám hiába adtam elő nagy pofával és okostojás arc kifejezéssel látszólag Gábornak, valójában mindenki számára ezeket a monológokat, egy ideig senki nem mutatott feléjük érdeklődést, s nem értem célt se velük: nem erősödtek a pozícióim az osztályban.

Ahogy azonban a Halley-üstökös közeledett a Földhöz, egy csapásra minden megváltozott.

A lányokat továbbra is hidegen hagyta a dolog, legföljebb azon sértődtek meg, hogy a fiúk feléjük nyiladozó figyelme egy időre az üstökös és a világűr rejtelméi felé fordult. A tévében egymást követték a csillagászati műsorok, és noha mindegyikben figyelmeztettek arra, hogy a Halley a mi szélességi fokunkról csak alig-alig, legföljebb a legkiválóbb műszerekkel látható, az osztály kozmoszlázban égett. A többiek elkezdtek kivenni azokat a könyveket a könyvtárból, amiket Gábor és én forgattunk pár hónappal korábban, és a szünetekbeni beszélgetések témája a nyugatnémet diszkóegyüttesekről áttevődött a csillagokra. Onnantól fogva egy mondatot se válthattam Gáborral anélkül, hogy valaki — leginkább az enyémhez hasonló kioktató modorban — ne szólt volna közbe.

A dolog nem úgy sült el, ahogyan reméltem: a csillagoktól sem lettem vezéregyéniség. Féltékenység és düh fortyogott bennem. Egy napon a Neoton familia *Halley* című dala az élre került a Pajtás újság slágerlistáján, én pedig összeszedtem az addig az íróasztalom fölött, közvetlenül a kezem ügyében sorakozó csillagászati könyveket, és fölvittem mindet a bordásfal fölé, arra a polcra, amit apám a ritkán avagy egyáltalán nem forgatott köteteknek szánt. Ugyanezzel a lendülettel szétszereltem és elpakoltam a keletnémet távcsöveget. Többet nem is tudtam használni, ugyanis immáron olyan helyen tároltam, ahol az öcsém is hozzáfért. Nem teketóriázott sokat, alaposan megnézte, mit rejt a nagy, színes doboz, néhány lencse nem is került elő.

Gáborékhoz azonban, ha talán ritkábban is, de továbbra is el-elruccantam egy-egy szombat délutánon, ellenben planéták és fények helyett inkább már a lányokról és a slágerlistákról beszélgettünk.

Egyszer, amikor a szülei bementek a városba valamiért, Gábor elővette az előszobai szekrény mélyéről az apja légpuskáját. Ez tiltott dolog volt — tudtam róla, hogy létezik, Gábor említette, ám azt is közölte, hogy az apja senkinek nem engedi kézbe venni. Tartottam Tibi bácsitól, mivel nem csak hogy jókora természetű, szép szál ember volt, hanem mert igen haragosan tudott nézni. Ráadásul a légpuskán kívül más fegyvere is volt, lévén, hogy századosi rangban szolgált a városi munkásőr-parancsnokságon.

A légpuskának viszont nem lehetett ellenállni. Azt is fölfeleztük, hogy mivel tudjuk megtölteni: a pártiskola udvara tele volt kicsi és narancs színű bogyókat termő bokrokkal. A bogyó pont beleillett a légpuskába – nagy része narancssárga füstként távozott a csőből, a hegyes magja azonban tüskeként fúródott a bőrbe, ha eltalált.

Egyikünk lőtt, a másikunk szaladt a lövedék elől. Aztán cse-réltünk.

— Figyelj — visítottam, a puskával kezemben, s a pártiskola modern betontömbje több irányból is visszaverte a hangomat —, így kell irtani az ellenforradalmárokat!

Ősz volt. Évfordulós ős. Talán az első olyan alkalom, amikor a tévében 1956-ról beszéltek. Apám feszülten nézte, és én is elcsíptem belőle néhány, az ellenforradalom leveréséről szóló harcias monológot.

Gáborra szegeztem a fegyvert, és arra számítottam, hogy megpróbál elfutni a bogyólövedék elől, ahogyan addig is csináltak. Ám ő nem mozdult. Állt velem szemben, földbe gyökerezett lábakkal, arca elfehéredett, szája zárva maradt.

— Add csak ide azt a puskát!

Tibi bácsi, vagyis ahogyan a munkásőr bajtársak nevezték: Tibi százados magasodott fölém. Szó nélkül, remegő kézzel átadtam neki a tiltott fegyvert. Alig mertem a szemébe nézni. Annyit azért láttam, hogy várakozásaimmal ellentétben nem haragos. Fura és sejtelmes szomorúság volt a tekintetében.

A semmivé pezsgő habok fölött merengve arra gondol, hogy az ilyen palik csúsznak meg az algás kövön, miközben szállodai szobájuk kulcsát szorongatják

Ennyit tehetsz: ne bánd, hogy halak eszik majd
víz foszlatta tetemed, végül is ettél halat
— mennyi fajtát! — te is, eleget.
S horgásztál is, jusson eszedbe!
ritkán került el a szerencse.
Ha ízlesz, emlékezz: hogy dicsérted
a makrelát, lazacot.
Most majd ők csipkednek
a combodból falatot.
Kölcsönkenyér: felfoghatod így.
Amúgy meg mész tovább a láncban:
idővel üledék, majd kőolaj lesz és földgáz,
terelő juhász, csak kívárd.
A halhatatlanság már ilyen, idő
nincs, nem is kell, örülj, hogy megszabadultál
az örök szerelem vagy futó kapcsolat dilemmától
s holnaptól — nem, máttól! — gyomrod nem gyötör már,
mert fáj a vacsorától.

↳ Rácz Péter

csak az álom

nézd fentről, de ha messziről nézed,
akár lentről vagy bárhonnan nézheted:
sok bába közt most elvész a megszokott
nem tudom, nyafogom, csak az álom
rejt titkos képességeket, enged szállni,
ejt el, de zuhanva se zúzod szét magad,
a tonnás kövek, mintha díszlet volna,
káprázat így nem téveszt meg, fénylenek
az úr ily meghitt; vagy épp megfog, meghívása:
így kell teli torokból semmit mondani,
úrhajónak — odakintről! — búcsút inteni;
azt, ahol látványok, szív dobbanása,
férfiszemből felcsillanó könny
és sok érzemény között otthon voltál,
persze nem leled; csak az álom hát —
vagy még a drog! ahogy szívást szívás követ:
a valóság ott a kegyetlen szókimondás,
egy hóesés egy telet, egész gyerekkort eltemet
bevallod, oly régen olvastál marno-verseket

nagyon alacsony

két ember sepri az avart
két alacsony nagyon alacsony
szinte törpe kértem őket
jönne nek át hetente szépen
a séta utcából kell
csak átsétálniuk jó fejek
az ablakból lesem őket
de még így is mintha
így is mintha
uruk lennének vagy rabszolgotartó
és parancsom volna ez
levél nem marad utánuk
oly akkurátusan dolgoznak
ráadásul némán
pedig csak magasabb vagyok egy
jó fejjel max. kettővel